

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 4 December 2010
Årgång 39

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet.....	3
Program -december - januari	4
Hedlunds historier.....	5
Viktig information till våra medlemmar	6
Love Almqvists hembygd	7
Minnen från tiden för mina första skolår i Strömsberg.....	9
Jul 1940.....	12
Kalendern genom tiderna.....	13
Visboken	14
Möte med en ordförande	15
Backspegel	16
Almqvistaren.....	19
Året runt i bilder.....	20
Vårdträd hamlat	22
Julrecept från forna tider.....	23
Hammarby socken anno 1853.....	24
Ur en gammal almanacka.....	26
En debut.....	27
Jultävling.....	28
Korsord 4-2010 - Lösning 3-2010	30
Från den gamla goda tiden.....	32
NY! Hyr lokal med atmosfär	33

Där inget annat anges har fotona tagits av Inga Lisa Gustafsson.

www.upplandsvasbyhembygdsforening.se

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten (e-post: tryck.en@telia.com).

Tryck: Trycksmedjan AB. Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 800 ex.

Ordföranden har ordet

Till alla medlemmar.

I detta nummer av Hembygden överlåter jag ordet till Sveriges Hembygdsförbunds ordförande Birger Svanström och Hembygdsförbundets generalsekreterare Jan Nordwall.

Kjerstin Björkman, ordförande

SD:s hembygd är inte vår hembygd

Hembygdsförbundet: Främlingsrädda projicerar sina drömmar på oss

Hembygdsrörelsen är med nära 450 000 medlemmar en av Sveriges största folkrörelser. Gemensamt för rörelsen är att vi älskar hembygden, kvarteret, socknen, förorten och dess historia.

Vi gräver där vi står, i ett rikt folkligt kulturarv av berättelser från förr. Vi forskar i arkiven, vi tar hand om gamla gårdar, vi samlar föremål och minnen. Sedan visar vi upp allt för alla som vill se. Ungefär 3,7 miljoner människor besöker våra 2 000 föreningar och museer varje år. Det är högtider, slätterfest, bygdespel, konserter, marknader, hemvändardagar, stadsvandringar och en mängd andra aktiviteter. Det är folk av alla slag.

Vi tror att du också någon gång besökt en hembygdsförening. Eller så har du läst någon av de över 500 böcker och tidskrifter som vi ger ut varje år.

I riksmidia är det vanligt att man gör sig lite lustig över oss. Vi framställs gärna som sinnebild för något mossigt och bakåtsträvande. Man kan le avfärdande åt ”knätofsar och folkdans”. I lokal-tidningar är det annorlunda. De vet i allmänhet att hembygdsföreningen ofta är en samlande kraft, att våra gårdar är mötesplatser för lokalt föreningsliv och att vi kan bidra till lokal och regional utveckling till exempel för kulturturism. Vi kan tillägga att det bildas nya föreningar varje år och att våra medlemmar har väldigt trevligt ihop. Många av de aktiva är äldre, men de som deltar i våra aktiviteter är människor i alla åldrar.

Hembygdsrörelsen är öppen för alla oavsett bakgrund. Vi välkomnar alla människor som delar vårt intresse för hembygden och vår demokratiska grundsyn. Vi gillar det mångkulturella samhället och vi vet att det inte alls var bättre förr. Våra arkiv berättar om

tider när klasskillnaderna var stora, när okunskapen bredde ut sig och när folk fick arbeta hårt från späda ålder till ett liv på undantag i livets slutskede.

Där finns människor som sökt sig bort från armodet till nya hembygder, till Amerika och Argentina eller Alingsås och Askersund. Där finns också berättelser om valloner, tyskar och franska adelsmän och om de som förr kallades tattare, finnar, lappar och zigenare. Vi kan även läsa om smålänningar och dalkarlar, om gitar och upplänningar som lämnat sina hembygder för att leva någon annanstans i Sverige. I dokumenten från efterkrigstiden är det italienare, greker, jugoslaver och chilensare som bosatt sig i hembygden. Nu är det holländare, polacker, iranier, irakier, somalier och människor från alla världens hörn.

Alla dessa människor har fört med sig sina historier och alla har de satt spår i hembygden och i det lokala kulturarvet. Vår kultur är en levande mångfald som ständigt förnyas, genom möten mellan människor lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Det är det som är den svenska kulturen och vi föreställer oss att det är likadant i alla samhällen som är öppna för utveckling.

Nu efter riksdagsvalet är begrepp som svensk kultur och kulturarv plötsligt rena dynamiten. Hembygdsrörelsen har plötsligt blivit politisk. Grupper som närs av främlingsrädsla projicerar sina drömmar om en ren och okomplicerad värld fri från sociala problem, segregation och konflikter på hembygdsrörelsen som om gamla tider vore värda att sträva efter. Det är de inte.

Men vi kan lära oss mycket, till exempel hur man förr levde i bättre balans med naturen. Eller vad som kan hända när man försöker sortera upp människor. Det kommer vi aldrig att medverka till. Tvärtom vill vi bidra till att alla nya svenskar känner sig välkomna till det här fantastiska landet.

Välkommen till hembygden!

Jan Nordwall

Birger Svanström

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Öppet Hus i Advent

i Mangårdsbyggnaden på Hembygdsgården
13.00-15.00

13.00-13.30 berättar Alf Engström om
De dödas julotta och andra spökhistorier
Hiskeliga historier från förr

Därefter serveras kaffe, lussebullar, glögg och pepparkakor.

Fynda julsaker i Mjölkkamaren

Hembygdsgården: Hagavägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Grötfest

i
Ladugården, 28 dec. kl 18.30

Musikunderhållning
Gratislotteri
Endast medlemmar

Välkomna med anmälan till
Inga Lisa Gustafsson tfn 590 336 42
senast 20 december

Hembygdsgården: Hagavägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Följ med bortåt vägen

Vi visar filmen
"Bollstanäs förr och nu"

Söndag den 23 januari
Hembygdsgården, Ladugården kl 13.00-13.30.

Därefter kaffeservering till kl 15.00

Välkomna!

Hembygdsgården: Hagavägen2/Pukslagargatan

Hembygdens redaktion
önskar alla läsare en
God Jul och
Ett Gott Nytt År

Lennart Hedlund, född och uppvuxen i Upplands Väsby, har lovat ge Hembygden några glimtar av sina barn- och ungdomsminnen. Här kommer den trettiosjätte av

Hedlunds historier

Har man kommit upp i min ålder, 87 år, har de flesta barndomsjularna bleknat bort. En sak kommer jag dock alltid ihåg när julen nalkas, att mamma skulle in till stan och handla på Trikåhörnan, som låg på Klarabergsgatan där Åhlnes ligger idag.

När hon började göra sig klar för Stockholmsbesöket, som alltid skulle ske en lördag, gjorde jag mig också beredd. Jag visste ju vad som skulle inhandlas, underkläder och annat tråkigt, men vad gjorde det. För alla barn i målsmans sällskap fick en i kartong ilagd marsipangris. Det var väl inte den högsta kvaliteten, men då var den sagolikt god.

Som vuxen kom jag sedan att arbeta hos CAP AB, som var svensk mästare på marsinpantillverkning. Tänk bara på CAP Limpa, råmarsipan överdragen med mörk Pompomchoklad!

På väg till Trikåhörnan på Klarabergsgatan låg Häggblads Sport och där stannade man alltid till för att titta på alla skidor o.a. och kanske få en glimt av Häggblad själv. När det gäller butiken kan även nämnas, att den under en tid drevs av en väsbygrabb, Kalle Landström, uppvuxen på Stenåsa, som ligger på Furubergsvägen.

Efter det att besöket på Trikåhörnan var avklarat, återstod det oundvikliga besöket på Epa, Drottninggatan. Där fanns alltid något som lockade oss ungar och som pekuniärt passade oss. Fanns några pengar kvar, kunde det kanske passa med en kopp kaffe på Kond. Kafferepet, som låg tvärs över gatan från Trikåhörnan.

Julen och juls skyltningen i Väsby var speciell. Butikernas fönster var ju inte så stora, så det gällde att utnyttja varje tum av utrymmet och bäst på det och att göra det mest lockande var butiks-

föreståndaren i Konsum 3, Lilla Koppran kallad. Den var belägen på Backgränd, som då kallades Branta Backen. Det fanns ju även Rickard Erikssons och Stora Konsum, som senare blev Lilla Varuhuset, men deras juls skyltning lockade inte. Nej, det som lockade mest var skyltningen i 3:an av butiksföreståndaren Hildersson. Där fanns allt som på den tiden påminde om ungarnas sagovärld, och tydligen även de vuxnas, för vi ungar fick trängas med många vuxna.

Även som butiksföreståndare var Hildersson omtyckt. En speciell sak kommer jag ihåg, då det gäller honom som person. När man gjort sina inköp och bara betalningen återstod, hade han en vana att alltid vrida händerna innan pengarna kom upp ur portmonnän, plånbok fanns ju knappast på den tiden.

Viktig information till våra medlemmar

Upplands Väsby Hembygdsförening informerar dig som är medlem om vår verksamhet genom vår tidning Hembygden som utkommer fyra gånger per år, och genom vår hemsida på internet.

Dessutom affischerar vi våra arrangemang på affischtavlor och i lokalpressen.

Men i dagens snabba informationssamhälle finns det fler möjligheter att nå varandra.

Vi vet att många medlemmar har dator med internetuppkoppling och vi skulle vilja att du som har en epostadress meddelar den till oss.

Därigenom skulle vi snabbare, enklare - och framför allt billigare - kunna informera dig om vad som händer i föreningen, stort som smått.

Så, du som har epost; skicka ett mail till oss så registrerar vi din adress och vi kommer att höra av oss oftare än idag.

Vi ser gärna att även du som tidigare meddelat din epost i medlemsansökan skickar oss ett mail. Det blir lättare att uppdatera och innebär också en kontroll att adressen fortfarande gäller. Skriv gärna ditt för- och efternamn på mailet.

Tidningen Hembygden, vår hemsida och affischering fungerar som tidigare.

Här kommer föreningens epostadress som du skall använda:

uvhbf-medlemsmail@yahoo.se

Tack för din hjälp!

Kjerstin Björkman, ordförande

Med i utskicket av årets fjärde nummer av vår tidning HEMBYGDEN återfinns du inbetalningskort för årsavgiften 2011.

Årsavgiften för 2011 är **125:-** per medlem.

Ditt medlemsnummer finns på etiketten som sitter fäst på inbetalningskortet.

Tack för ditt stöd!

Kjerstin Björkman
ordförande

Ur Göran Strömbecks noteringar:

Love Almqvists hembygd

Den namnkunnige författaren Carl Jonas Love Almqvist älskade varmt sin uppländska hembygd, där han upplevde lyckliga barna- och ungdomsår och även senare hade ett hemvist – i själva verket ända fram emot den tragiska landsflykten år 1851.

Fadern hade år 1798 slagit sig ned på Sättra gård i Eds socken. Love var då fem år gammal. Det var hans första barndomshem på landet. Det andra blev Antuna i samma socken. Dit flyttade familjen år 1806, sedan Sättra hade sålts. Till Antuna hörde då även ett hemman i det angränsande Älvsunda (förr Erlesunda). Några år var skalden själv ensam ägare av fädernegodset, innan detta i 1840-talets slut gick släkten ur händerna.

Hela den omgivande bygden utgjorde Almqvists hem i vidare bemärkelse. Den lärde han känna genom kärleksfullt studium under sina många ströv-tåg. Här inspirerades han till folklivsskildring. ”Skällnora kvarn”, ”Grimstahamns nybygge”, ”Ladugårdsarrendet” och ”Målaren” – alla hör samman med socknarna kring Antuna.

NEJDEN I STORT PRESENTERAS dessutom i inledningen till romanen ”Amorina”. Ortnamnen har – som man här finner – satt hans götiskt förälskade fantasi i livlig rörelse.

”Vad som ännu mer upphöjer Stockholm till en romantisk, en nästan mystisk underbarhet”, säger han, ”är namnen på de omgivande socknarna: ljud ur en okänd forntid, även för Stockholms invånare nu låtande obetydligt, emedan de hört dem så ofta, att det invuxit i tonen, men för varje annan europés öra klingande med en nästan asiatisk melodi.

Sollentuna, egentligen Soltuna, såsom också folket uttalar det - vad säges om musiken i detta ord? Det är namnet på det urgamla härad, som ligger norrut bortom Stockholm. En egen socken i häradet heter även Soltuna, ’Solens gård’: dess kyrka på en hög backe, med den mest målande utsikt över sjön Norrviken, var i hedniska tider ett blotställe, där hästar slaktades och offrades åt solen. Nejdens ljud förändrades stundom till Sollenda, och en av angränsande socknar, alldeles invid Stockholm, heter Solna.

Detta namn låter ossianskt, nästan som Selma. Nära vid de antika hemmen Bromma och Spånga, vilken mitt över vattnet har sin rimfrände Sånga. Sollenda häradsskog slutar vid trakten Almara eller Almara (Almar-Stäket), som påminner om det indiska namnet Almora. Att likväl mitt ibland dessa och en stor mängd i senare tider uppkomna ställen med omusikaliska, nästan tonlösa namn skola finnas, är naturligt: så är Rotebro (nära Sollentuna) ett platt läte; orten är knappast äldre än från Gustav Vasas tid, då fejder med danskarna förevoro vid bron och kärret där.

Dock har man åter, strax nordväst om Rotebro, det med skönaste fornmusik ljudande namnet Aunistuna (Aunes eller Anes gård, nu Antuna) och Alfsunda (Elfsunda), benämnt efter alfernas bad i sundet, i ån som där går nedanför emellan de bägge hitkastade jättstenarna, varom ännu sägnen lever. Har man öra för eolstonerna, som ännu höras mitt i våra skogsvindars sus, så urskiljer man lätt de gamla namnen ifrån de moderna eller medeltidiska, som yngre släkten givit åt sina boningsplatser.

Så är t.ex. Bollstanäs ett torrt ljud, Fresta nästan likaså. Men strax öster därom kommer en annan bygd, ett nytt härad med ursvenskt ljud: Vallentuna, egentligen Valtuna, Valas eller Volas hem, den mäktiga spåkvinnans. Vid hennes gård offrades åt visdomen och orakelsvar gåvos, likasom i Soltuna blotades åt solen.

Söderut från Vallentuna härad råka vi – åter helt nära Stockholm – Danderydsbygden, som icke längre utgör ett härad, emedan det ligger vid kusten, utan är ett skeppslag.

Säg mig, om någonstades i Europas namn finnas, som gå åt dessa håll?”

Så långt romantikern Almqvist.

KAMRATEN I GÖTISKA FÖRBUNDET P. H. Ling utgav år 1816 de två första sångerna av det stora eposet ”Asarne” (en tredje följde 1826), i vilket han behandlar sagomotivet om de fornnordiska gudarnas invandring österifrån, från Asien till

Sverige, där de undandrev urinvånarna, jättarna, och blev stamfäder till Ynglingarnas konungaätt.

Almqvist följde sin skaldebroders exempel. Han tog upp samma ämne men i en helt annan form. Han skrev (antagligen på 1820-talet) en serie skämtsamma prosasagor, som han kallade ”Svia-vigamal” och indelade i kapitlen Håtuna saga, Sigtuna saga, Valtuna saga och Odensala saga.

Här berättar han, med lekfull fantasi, hur asar och vaner – börjande i Sigtuna – tar upp striden med ”jotarne” (eller jättarna), vilka uppfattas vara av finsk stam, och hur de lägger landet under sig, hundare efter hundare. Ett stort område av södra Uppland – väster, norr och öster om Almqvists hem, dock ej Sollentuna härad med Ed och hans kära Antuna – presenteras på detta sätt för läsaren.

Verklighetsunderlaget för den drastiska skildringen är uteslutande kartans och den lokala topografins många namn på byar och gårdar, sjöar och åar, skogar och berg.

PÅ SINA FÄRDER I JOTUNHEIMEN kom Thor, Niord och Frej i sällskap med vanerna Skauni och Fysi till Vallentuna härad – Valtuna som Almqvist ville ha det.

(Uttalet var i verkligheten ”valltuna”, förkortning av Vallentuna, liksom det samtida Sollentuna, uttalat ”sälltuna”, ej ”soltuna”, var den folkligt brukade uttalsformen för Sollentuna på Almqvists tid. Bäge alltså unga degenererade namnformer!).

Överallt i denna del av jotarnes bygd, heter det i Almqvists saga, finns det blotställen för dyrkarna av Val, ”himmelens herre”, d.v.s. solen. Ett av dem är beläget på sjön Fysingens västra strand. ”Vals stad låg här på näset. Det rummet heter än i dag Valstanäs.”

Norrut på östra stranden av Fysingen ligger Harg. Här mötte Skauni sitt öde. Han hade blivit jotarnes fånge, och de förde honom hit, och han offrades ”på horgastenen” och ”brann levande till aska.” Platsen där han gravsattes fick namnet ”Skaunis hällar. Den heter så än i dag; men de yngre såga Skånhälla och de latmynte Skånela.”

Fysingen var på den tiden namnlös, men en dag sedan den andre vanen hade fallit i dess vatten, be-

slöt sig Thor för att namnfästa den och sade: ”Har han tagit Fysi till sig, så skall han heta Fysingen.”

SITT VAPEN hammare hade Thor ej fått med sig denna gång, men till all lycka fann han en smed som smidde honom en ny Mjöltnir. Pikhøj hette smeden, men eftersom asarna hade svårt att uttala ”jumalaorden” rätt, fick smedjan heta Pickes hus – eller Pickhus, som är det nuvarande namnet. Och själva byn hedrade Thor med namnet Hammarby.

Öster om sjön fann han en stor öppen trakt, lämplig till jordbruk. Han beslöt att här så sin första säd i Jotunheim. ”Här skall jag bygga mig ett gott hemman. Alltså kallade han detta Thorsåker. Den heter så än i dag, vid Fysingen söderom Harg.”

Frej begav sig söderut och kom till Norrviken. En ung jotunmö hade intagit hans hjärta och följde honom åt. ”Yngve heter jag, men de kalla mig Frej”, sade han och bad henne, att hon skulle visa honom ”den skönaste lund och den fagraste ängd i detta Jotalands bygder.”

Så kom de till ”nordliga viken av en sjö. Där var en skön plats, med aspar omkring. ”Här må vi stanna, sa jotunmön, och kalla de dig Frej, så vill jag nämna detta rum Frejs stad. Här skall du bygga dig ett hemman.”

Det fann Yngve ganska gott. Och han började ... bära undan grenar och strå, att platsen blev röjd för dem. ”Detta skall bli Frejs stad”, utbrast han, och det skall sträcka sig ända ifrån den norra viken av den södra sjön, där jag sovit i natt.”

Än i dag heter denna trakt Fresta.

Illustrerade ordspråk och talesätt

**Det var nära ögat, sa gumman,
sparka grisen i ändan.**

Minnen från tiden för mina första skolår i Strömsberg.

Förra året var det sjuttio år sedan andra världskriget bröt ut, den första september 1939.

I år har vintern varit den längsta på flera år.

Båda sakerna väcker minnen från krigsutbrottet och de bistra, så kallade krigsvintrarna i början på fyrtiotalet.

I slutet av augusti 1939 började jag småskolan i Strömsberg. Redan den vackra och varma sommaren det året minns jag att mina föräldrar berättade för mig att det kanske skulle bli något som kallades ”krig”. Ett ord som för en sjuåring förmodligen var ganska obegripligt. Och det hotande landet Tyskland med sin Hitler som alla talade om, kändes väldigt långt borta. För på den tiden hade jag liksom de flesta av mina jämnåriga aldrig varit utomlands.

Strömsbergs skola var gammal redan 1939. Jag vet inte när den byggdes, men den är numera riven. Skolan låg på kanten av åsen ca 300 meter norr om Hammarby Apotek och en bit till höger om den gamla del av Uppsalavägen som går förbi Charlottenberg och Stora Väsbyallen.

Närmaste grannarna var några hus där jag minns att många av innevånarna hette Sandberg. Där man tog av från Uppsalavägen mot skolan låg en smedja och bilverkstad vars innehavare hette Bruno.

Skolhuset bestod av ett omklädningsrum och en skolsal. Skolsalen delades av första och andra

klass. Det var en så kallad B-skola. I husets andra del fanns en lägenhet där vår omtyckta ”fröken”, Elisabet Pettersson-Åberg, bodde. Hon var gift med Ernst från Edsbro. Ernst jobbade på Optimus. Lägenheten bestod av hall, kök och vardagsrum och en trappa upp ett sovrum. Huset värmdes upp med en kokspanna i skolsalen.

På den stora skolgården fanns två utedass, ett för pojkar och ett för flickor skilda åt av en bod.

Omklädningsrummet i skolan hade en avbalkning där det fanns ett tvättställ. Vattenförsörjningen bestod av en vägghängd kopparbehållare med en pip som stack ut över tvättstället och en kran bestående av en vingmutter. Vattnet utgjorde även elevernas dricksvatten. Mitt detaljerade minne av denna, även för sin tid udda apparat, beror förmodligen på de kalla vintrarna under mina Strömsbergsår. Då var ofta vattnet i apparaten fruset när vi kom till skolan. Vad jag minns så saknade omklädningsrummet element. Den frusna apparaten tinades genom att kokhett vatten först hälldes på det fastfrusna locket och därefter i behållaren så det hela tinade och eventuellt törstiga strupar kunde läskas.

I omklädningsrummet intogs också den medhavda frukosten. Ryggsäck var allas skolväska på den tiden och den innehöll, förutom skolböcker, också den medhavda frukosten, oftast smörgåsar och mjölk. Nästan alla hade sin mjölk i wichyvattenflaskor med patentkork. En hållfast och rejäl tingest av tjockt glas, som fanns före slit- och slängperioden. Kalla vinterdagar fick vi förvara frukosten i skolbänken så att inte mjölken frös. Frukosten startade ofta med att några bytte smörgåsar eller pålägg beroende på intresse och smak.

Skoldagen dåförtiden inledes alltid med ämnet ”kristendom”. Starkt minnesvärda är kristendomstimmarna de kallaste vinterdagarna. Det blev snabbt ont om den importerade koksen under kriget, så pannan

Strömsbergs skola. Foto: Lennart Nordqvist

hade av sparsamhetsskäl inte tänts förrän på morgonen. Kanske av Ernst innan han cyklade iväg till Optimus. Så den första lektionen tillbragte vi tätt sittandes runt den nytända pannan tills värmen spritt sig till nästa lektion.

Fröken berättade vid ett sådant tillfälle att "Gud fanns Överallt". Den kanske tvivlande skolkamraten Bosse Ljungbeck från Torsåker sprang då iväg och gläntade på locket till en stor låda i andra ändan av salen där alla vackra skolplanscher förvarades. Han konstaterade att Gud, åtminstone då, inte var närvarande i klassrummet.

På rasterna lektes intensivt på den stora skolgården. Olika bollspel, rymmare och fasttagare, "kull", kurragömma mm. Flickorna deltog för det mesta, men ägnade sig också åt det av pojkarna med löje betraktade bollandet mot skolväggen. På våren var kulspel mycket populärt. De mest framgångsrika, de som spelade av kompisarna deras kulor, kallades kuljudar. Sett i efterhand tragikomiskt mot bakgrund av hemskheterna som då tilldrog sig ute i Europa.

På vintern hade vi det förspänt. Norr om skolan slingrade sig en gångstig upp på åsen, en fantastisk skidbacke, som gav fart långt ut på det gärde där vägen nu går mot Hammarby kyrka från korsningen vid Apoteket.

De här åren var skolskjutsar inte ens påtänkta. Jag har ofta tänkt på alla de som hade lång skolväg. Många kom ända från Torsåker och Stjärnberg. I regn och rusk och många jättekalla vinterdagar fick man ändå ta sig till skolan. Jag bodde i Hammarby skola och minns väl den långa raden av skolbarn som kom gåendes på Torsåkersvägen. Vid Apoteket delade man på sig, några gick till Hammarby skola, några till Strömsberg och de flesta till folkskolan i Väsbybacken, ytterligare halvannan kilometer bort. Och så samma krävande promenad hem, på vintern i mörker och kyla. Och allt detta presterades även av sju - åttaåringar, närda under hela dagen av lite mjölk och några smörgåsar.

Så ändamålsenliga kläder som barn nu har fanns ju inte heller, våta kläder fick nog oftast torka på kroppen i skolbänken.

En stor begivenhet och högtid var examens-

dagen. Alla hade i uppdrag att plocka blommor och dekorera skolsalen dagen före. Klassrummet prunkade av liljekonvaljer, syrener, gullvivor och backsippor. Doften var "bedövande". Och allt sedan dess har syren och liljekonvaljdoft alltid påmint om dessa tidiga examensdagar.

De närvarande föräldrarna, nästan bara mamor, satt uppradade längs väggarna i salen. Alla elever blev förhörda i olika ämnen. Det uppvisades gedigna kunskaper, eftersom alla frågor och svar var ganska så förberedda, men det hade ju de imponerade åhörarna ingen vetskap om.

Sen vidtog betygsutdelning, förmodligen mest intressant för föräldrarna. Som avslutning avsjöngs "Den blomstertid nu kommer", fröken tillönskade oss ett härligt sommarlov och välkomna åter till den för oss elever så oändligt avlägsna höstterminen.

Kriget ute i Europa hade under mitt andra år i småskolan spritt sig över hela kontinenten. Norge och Danmark var ockuperade av Tyskland. Sverige var helt omgivet av krigshändelserna. Den allmänna oron vad som skulle ske påverkade även oss skolbarn. Speciellt när många av våra fäder blev inkallade till beredskapstjänstgöring. Det var väldigt hemligt vart de tog vägen. "Någonstans i Sverige" kallades det. Detta för att lura spionerna fick man veta. Och spion var nåt otrevligt som alla vi barn visste vad det var, inte minst genom den klassiska affischen "En svensk tiger", föreställande en stor randig "katt" som knallade fram och misstänksamt tittade sig åt sidan

Ovanstående och andra saker sitter kvar i minnet. Den 30 november 1939 utbröt kriget mellan Ryssland och Finland. Den dagen bombade ryssarna Helsingfors utan föregående varning. Diskussionerna vuxna emellan var livlig om huruvida Sverige skulle hjälpa Finland mot ryssen. Men det stannade vid slogans som att "Finlands sak är vår", insamlingar och hjälpsändningar till Finland. Det ordnades symöten privat och i föreningar där "tanterna" satt och stickade huvor och vantar till de tappert kämpande finska soldaterna.

Under hösten 1939 organiserades en frivilligstyrka på inte mindre än 8500 svenskar som en kort period deltog i kriget på Finlands sida. Ett starkt minne är några dagar någon gång i års-

skiftet 1939-1940. Jättelånga rader av militära transportfordon passerade norrut på Uppsalavägen med militär utrustning till Finland. Det stod rätt många människor vid gamla Apoteket och tittade på. Minns att det var en ganska tryckt stämning bland åskådarna när de i vitt kamouflagemålade fordonen passerade.

Snart blev de flesta förnödenheter ransonerade. ”Kupongbyte” folk emellan blev en omfattande fritidssysselsättning och bidrog säkert till att det blev lättare att fördrå eländet. Till exempel kunde icke-rökare byta tobakskuponger mot fläskkuponger, skokuponger bytas mot vetemjöl etc. Möjligheterna var lika många som de olika ransoneringskupongerna.

På den tiden var rökning mycket utbredd. De flesta vuxna män var förmodligen rökare. Min far var ivrig piprökare och var städse på jakt efter sin favorittobak som hette ”Tigerbrand”. Eftersom han tyckte mer om tobak än starka drycker skedde flera av hans bytesaffärer till pipetobak med hjälp av en av dåtidens bästa värdehandlingar, den unika svenska företeelse som kallades motbok.

Det värsta för många var när tillgången till kaffe i stort sett upphörde. Olika slag av ersättningar så kallat kaffesurrogat, populär kallat ”surr”, uppfanns. Det gav upphov till nya märkliga dofter hemma i köket.

Bensinbristen innebar att privatbilism förbjöds och gengasbilarna kom till. Gulftappen vid Apoteket inramades av kol och vedsäckar. Chaufförer blev lätta igen känna igen på sina sotiga nunor.

Som 7-8 åring tyckte jag att ”Dagsnyheterna” var något av det värsta med kriget. När dom lästes upp i radion tre, fyra gånger om dagen, förstod man även som barn att många i omgivningen ofta blev illa berörda av allt elände. Fruktansvärda bombningar, blodiga fältslag, torpederade fartyg och död och elände av samma omfattning som Estoniakatastrofen, elfte september och annat som ligger närmre i tiden, var dagligt rapporterade händelser när kriget rasade som värst. Under nyhetssändningarna satt de vuxna runt radioapparaterna och som barn fick man då inte störa. Jag minns att jag trodde att en av fördelarna med en kommande fred skulle bli att dagsnyheterna i radion upphörde.

Men vi skolbarn förträngde nog det mesta av eländet runt om. I stället har olika händelser som när ”fröken” fick sin förstfödde, Kjell, givit starkare minnen. Den dagliga skolrutinen avbröts lite genom att de två klasserna delades upp i grupper, där en grupp per dag fick gå in i frökens lägenhet och titta på gossen och bjöds på kakor. Det kändes då som något alldeles särskilt eftersom det var vår väldigt omtyckta ”frökens” baby.

Annat minnesvärt blev en skolresa ända till Skansen då vi lantisar från Väsby fick åka tåg till stan och sen spårvagn till Djurgården.

”Fröken” Elisabeth flyttade efter några år till Hammarby skola där hon undervisade och också bodde med sin familj, som då utökades med sonen Gert. Min familj blev då deras närmsta grannar i skolan, som hade två lärarbostäder.

Lärarbostaden i Strömsberg gjordes därefter om till skolsal. Därmed fanns ytterligare ett klassrum. Vad jag minns fungerade Strömsbergsskolan t.o.m. läsåret 1954-1955. De sista åren som folkskola. Tror också att de sista lärarna där var min far Henry Häggmar och en man från Estland som hette Lindström. Lindström läste sedan vidare till präst.

Inte bara Strömsbergsskolan utan även Hammarby skola mitt emot Apoteket är ju numera borta. Där hade jag förmånen att få bo och växa upp. En stor fruktträdgård, närheten till åsen på andra sidan vägen med fina skidspår och backar och stora utrymmen för lekar av typ indianer och vita, cykelavstånd till alla kompisar i Väsby, Glädjen och andra platser gav stora möjligheter till allehanda aktiviteter.

Det får de första skolåren att kännas lyckliga, trots att ett världskrig ”kom emellan”.

Bengt Häggmar

Jul 1940

Jag ser reklam och juldekorationer dyka upp redan innan de sista höstlöven fallit och tycker att det är illojalt mot föräldrar att väcka barnens förväntningar så tidigt. Det är mer än två månader till jul!

För barn på 40-talet var julens början advent. Då tog mamma fram adventsljusstaken av kartong och guldpapper. Där satt fyra vita ljus i eldfarlig mossa. Lillasyster Kerstin fick tända det första ljuset, nästa söndag var det min tur, sedan mamma och sist pappa.

Pappa ansåg det olämpligt med djur i en stads-lägenhet. Vi fick aldrig minsta lilla dansmus eller guldfisk. Men till jul i år gjorde pappa ett avsteg från sin princip: vi skulle få låna en katt! I det stora rödmålade sädesmagasinet, timrat av grova stockar, huserade hemlösa katter som levde på alla råttor som livnärde sig på att bita sönder sädes-säckarna och knapra i sig innehållet. Det var inte så lätt att fånga en katt, de försvann snabbt som blixten när vi närmade oss. Men i ett hörn satt en stor, randig katt och halvsov. Han fann sig i att placeras i vår korg och väl hemma letade han raskt upp skålen med mjölk, som mamma hade ställt fram. På julkvällen låg han på rygg under granen och sparkade baktassarna i julgranskaramellernas krusiga fransar. Den julen brydde vi oss mer om Buster – han fick heta så – än alla tomtens paket tillsammans.

Advent var ingen stillsam och rofylld väntan på julen. Huset skulle städas från golv till tak, rena gardiner sättas upp, en del färgade med te, de vita tvättade med blåelse. Uppflugan på en pall tvättade mamma kökstaket med Pärलगlans, som såg ut som små gröna sagogryn som smälte i tvättvattnet. Sällan var hon nöjd med resultatet och vi såg ingen skillnad före och efter. Men det var tvättat.

Hemmet var mammas revir och helst gjorde hon allting själv. Men i advent anförtröddes vi att putsa farmors kaffepanna av koppar och morfars fina aladåbform med mönster i botten av äpplen och vindruvor och päron. Om mammas fina sylta blev riktigt lyckad och fast, kunde man se frukterna när man tömde den ur formen.

Hyllpapper byttes i skafferier och skåp. Till jul fanns särskilda hyllremсор med tomtar och bockar och granna paket. Pepparkaksbaket kunde göras i god till före helgen, men vetebröd och saffranskussar fick man vänta med till dagarna före jul så att allt höll sig färskt. Frysboxen var inte uppfunnen. Mamma kavlade ut den fasta pepparkaksdegen och tog ut gubbar och gummor, bockar och hjärtan med kakmåttan, som bara användes den här gången på året. Vi flickor stod bredvid med var sin liten kavel och små pepparkaksmått. Det blev kakor till julafton i dockskåpet. Av vetedegen tog vi ut runda kakor med hål i mitten. De hängdes på tork i dockskåpets kökstak. Så hade farmor gjort med rågbrödet som hon bakade.

Så mycket skulle hinnas. Mamma virade lamporna med lummer och vattnade i lerfatet med gräsfrö, där det skulle stå en röd tulpan i mitten och små flugsvampar. 1940 var det ont om allting, även stearin. Vi hade sparat ljusstumpar från förra julen och smälte dem med paraffin. En kväll stöpte vi ljus, nej vi göt dem i en plåtform som såg ut som ett rör med ett litet hål i mitten i botten. Där trädde vi en stump ljusvekegarn och så gällde det att hålla garnet i mitten på röret, när mamma höllde i det heta stearinet.

Nu är det bara ett par dagar till jul. Min syster och jag sitter vid köksbordet och slår in paket. Vi lackar dem grundligt. Doften av lack, pepparkakor och granbarr ger löfte om att snart ska tomten knacka på dörren.

Julaftons förmiddag klär vi granen. Vi tycker den blir fin med stjärna i toppen, svenska flaggor, sköra glaskulor, julgranskarameller, glitter och ljus. Till lunch dukar mamma fram skinkan, syltan, den inlagda sillen och mammas hemgjorda julkorv. Den kan Kerstin inte äta för hon tänker på vad som varit i korvskinnet förut. Dagen är lång och seg, men småningom mörknar det. Pappa är på flygfältet och har vakt vid luftvärnskanonen, men han ska få några timmars permission på kvällen.

Vi väntar. Någon stampar i trappan och bultar på dörren. Tomten! Han har vitt skägg och säcken på ryggen och multrar fasligt när han talar. Men jag känner nog att han luktar naftalin precis som pappas långa, gråa kappa gör. Mig lurar han inte! Och strax kom förstås pappa.

- Jag mötte tomten utanför huset.

Nu var det dags för lutfisk och gröt, och sedan måste mamma diska innan vi fick öppna paketen. Jag torkade skedar och knivar och gafflar och hade så bråttom att jag kastade dem hur som helst i lådan i stället för att lägga dem fint i sina fack. Mamma upptäckte mitt slarv och förebrädde mig allvarligt. Jag skäms fortfarande.

Det skulle bli en dramatisk julafton. Pappa hängde ett tomtebloss i takkronan ovanför bordet i vardagsrummet. Det knastrade och sprakade och katten Buster gömde sig under soffan. En gnista träffade slingan av lummer kring lampan. Det brinner! skrek mamma. Vi såg ju det men stod som förstenade. Det var mamma som släckte brasan. Hon kastade en filt över resterna av lummer, som hade ramlat ner på bordet och bränt hål i den broderade julduken och gjort fula märken i bordets polerade yta. Jag tror att jag fick syskrinet som jag hade önskat mig, men minns inget mer av julafton än att det var skönt att gå och lägga sig och läsa en stund i Flickorna julbok med Buster ovanpå täcket.

Hemförsäkringen täckte kostnaderna för att polera om bordet och för att ersätta den förstörda duken. Men mamma stoppade hälen så fint och jag använder den fortfarande. Varje gång mamma tog fram duken till jul sa hon:

- Jag borde väl ha kastat bort den när försäkringsbolaget betalade!

Gunnel Blücher

Kalendern genom tiderna

Adventskalenderns historia går tillbaka till 1903, då tysken Gerhard Lang introducerade den första adventskalendern. Längs förlag trycker kalendrar än i dag.

Till Sverige kom adventskalendern 1934 genom Sveriges flickors scoutförbund.

Det tog ett tag innan adventskalendrarna slog igenom i Sverige. När Sveriges Radio gav ut sin första, 1959, fick de ett ordentligt genombrott.

När TV året efter kom med sin kalender, nådde de upplagor på över en miljon.

Det är framför allt i Tyskland, England, Danmark och Sverige som adventskalendrar är riktigt stora.

På senare år har adventskalendrar också börjat säljas som cd-spel och fått egna hemsidor på Internet.

Inga Lisa Gustafsson

Visboken

Hittade mammas visbok i ett skåp. Det är en vanlig linjerad anteckningsbok med svarta pärmar, där det svarta nöts av i kanterna och på ryggen och där det bildats veck både på fram- och baksida. Den har kostat 1:50 en gång. Priset står kvar med blyertsskrift på pärmens insida. Längst bak är några sidor lösa, där har kanske några blad rivits ur och använts till annat.

Boken är fullskriven med mammas smala piktur i svart bläck. Är det 1920-tal, 30-tal? Eller kanske 40-tal? Jag vet inte. Senare är det i varje fall inte. Visboken är välbekant, den låg i översta lådan i köksbyrån i mitt barndoms hem. Ibland tog vi fram den och sjöng några bitar. Mamma hade en svag sopran, som bröts i hennes favorit "Konvaljens avsked". Den texten stod inte i visboken, den kunde hon ändå. "Nu är den slut, den korta tid"

Boken innehåller visor och schlagertexter, sådant som väl var aktuellt när mamma var ung. Det måste ha varit på modet att drömma sig bort – eller kanske ett behov? Många texter handlar om att drömma. En sång som heter "Drömlandet" börjar så här: "Det var en gång, så börjar alla sagor, en kväll i mina drömmars land," en annan heter "Höstdrömmar" och där drömmer man i första versen om en sommar som flytt. Nästa visa heter "Du blev blott en dröm" och refrängens första strofer lyder: "Du var den dröm jag drömde i mina barnaår, du blev den dryck jag tömde sen uti ungdomens vår."

Första versen i sången "Syrendoft": "Nu vet jag du sitter och drömmer inunder stjärnstrött loft". En annan visa heter "Möt mig i drömmens rike" och refrängen går "Låt mig om dig få drömma, räck mig din varma mun" etc. och låten "Såpbubblor" börjar "Längtan jag drömmer var dag om lyckans fagra land." "Jag vandrar som i drömmar hän" börjar låten "Bliv min" liksom "Kärlek, vin och sångs" första vers börjar "Jag drömde om kärlek och trohet, en dröm." Till och med blommorna drömmer, t.ex. violen i "Varför ler du aldrig emot mig": "Gömd ibland mossor, tuvor och snår, ensam och bortglömd vår efter vår, drömmer violen blögd och blyg"

Säkert behövde man drömma sig bort ifrån verklighetens knappa villkor, ransoneringsku-ponger, vårbyk, skurgolv och annat slit, som var dåtidens vardagsmelodi. Sjömansvisor verkar också ha varit populära. Mamma har skrivit av tolv stycken, alltifrån "En sjöman så glittrande

glad" och "Salta tåren" till "Från Frisco till Kap" och "Skepp som mötas" och "Släckta fyrar." En del texter romantiserar livet till sjöss och andra berättar om hur svårt det är att hålla liv i relationerna, då man för ett kringflackade liv: "Jag fattar pennan på nytt i min olärda hand och skriver till dig ifrån främmande land".

Några visor handlar om frisyrier och har namn som "En liten tös med kortklippt hår", "Ett chinglat hjärta" (mammans stavning), "Jag vill ha en liten tös med långa flätor" och "Flickan med polkahår", där refrängen går "Si på sjuttan, den där lilla tuttan, singliduttan, håret är hon utan, rakar sig och klipper sig där bak som ett värnepliktigt kronevrak, hon är snobbad, hos barberaren bobbad, hon är chinglad, ingen fläta ringlad som dom alla förr i tiden bar, nej nu hon liknar mest en karl."

Idag har vi väl litet svårt att förstå, vilket stort steg det var på 1920-talet att klippa av sig håret och vilken debatt det väckte.

Många visor handlar om barndom och hembygd, t.ex. "Lyktorna tändas igen," "Ett barndomsminne," "Barndoms hemmet," "Min hembygds melodi," "När ljusen släcktes," "I barndomens ängder" och "Hembygdsminnen" – där böjde sig far över plogen, där dansade vinden i skogen.

I barndomens ängder stå blomstren i mängder förstås och solen lyser även på liten stuga. Idylliskt var det i varje fall

Resten är blandat, en del av Karl Gerhards reper-toar finns med, men även andra mer romantiska texter, t.ex. "Vintergatan," "Brustna strängar," "På Roines strand," "Lugn vilar sjön," "Vem skall jag ge min ros" och andra i samma stil.

En sång som jag gillade var "Guldgrävarvisan", en gammal läsarsång, för där kunde man klämma i ordentligt i refrängen och "Farmareflickan från Västern", sju verser.

Dagens texter handlar nog också om hjärta och smärta, men några sjömansgossar finns inte att längta efter och ingen barndom eller hembygd heller. Varken ord eller melodi fäster sig i minnet och visböcker är det väl ingen som pratar om.

Allting var bättre förr. Tacka vet jag singliduttan!

Inga Lisa Gustafsson

Möte med en ordförande

Första mötet

En höstkväll i början av 60-talet då vi var nyinflyttade i Runby, så besökte jag för första gången Upplands Väsby Hembygdsförenings möte i Medborgarhuset. Det välbesökta mötet leddes av föreningens ordförande, komminister Sven Odenrick.

Under kvällen kom han fram till mig, presenterade sig och frågade vem jag var, då han inte kände igen mig sedan tidigare. Jag presenterade mig och nämnde även att vår familj flyttat in på Oxundavägen i Runby.

”Då är vi ju nästan grannar då,” sa Odenrick. Därefter erbjöd han mig skjuts i sin bil hem till Runby efter mötets avslutande. Jag tackade för erbjudandet och efter en stund var vi på väg.

När jag skulle stiga ur bilen i vägmötet Oxundavägen-Lagmansvägen, så frågade han: ”Vill Du följa med hem till mig och se hur jag bor?”

Jag tackade för invitationen, men framhöll att klockan hunnit bli 22.00. ”Det är nog lite väl sent, vi kanske väcker din hustru,” sade jag.

”Hon hör inget, för hon är bortrest den här veckan,” sa han och så hamnade jag, trots den sena timmen, i det Odenrickska hemmet i radhuset på Vaxmyravägen. Där förde vi ett intressant samtal med anknytning till bygden och dess invånare.

Sven gick ut i köket och återkom med en flaska mineralvatten och frågande: ”Dricker du sånt här?”

”Ja tack gärna,” svarade jag. ”Du kanske dricker sånt här också,” sa han och höll fram en flaska konjak som han hållit gömd bakom ryggen. ”Tack några droppar som en sömnförsäkring innan jag går hem och knyter mig, kan väl aldrig skada,” svarade jag.

Vi fortsatte vårt intressanta samtal bl.a. om Eds prästgård, där Sven Odenrick med familj bott och verkat åren 1920-1959.

Så gled samtalet in på ämnet som gällde planerna på byggandet av en ny församlingssgård i Ed, på Övra Runbys gårdstomt. Sven framhöll sina personliga betänkligheter mot det förslag till byggnad som presenterats. Han ansåg att detta

skulle komma att utgöra ett markant stilbrott mot den kringliggande gamla gårdsbebyggelsen och dess miljö. Han berättade att Hembygdsföreningen nyttjade den gamla undantagsstugan på Övra Runby för förvaring av sina handlingar och rekvisita. – Den stugan har ju idag, på ett förtjänstfullt sätt, restaurerats av frivilliga krafter.

Jag berättade att min farfars far varit bonde på Övra Runby fram till 1885, innan han övertog arrendet på Dyvinge i Hammarby socken.

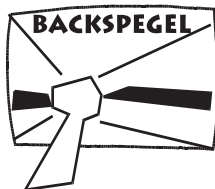
Samtalet fortsatte, och tiden bara rusade iväg. När jag såg att mitt armbandsur visade 01.30, så framhöll jag detta sena/tidiga klockslag för Sven Odenrick. ”Vad gör väl det att tiden går,” sa han. ”Det var roligt att prata bort en stund med en ny granne och sockenbo.”

Jag tackade för mig, önskade god natt och gick hem till den väntande paulunen på Oxundavägen.

Denna angenäma och minnesvärda kväll för c:a 50 år sedan innebar min första kontakt med Upplands Väsby Hembygdsförening och dess dåvarande ordförande. Det skulle med åren bli flera sammanträffanden och givande samtal med Sven Odenrick. Han visade sig vara en mycket god, spontan berättare och gav prov på detta med sitt speciella sätt att återge ett antal olika episoder ur sitt liv som präst i Eds församling.

Lars Erik Jansson

Hembygdsgårdens Dag

Blåsiget men i övrigt vackert väder inramade söndagen den 22 augusti, då Hembygdsgårdens Dag firades med öppet hus. Besökarna kunde titta in överallt och kanske främst i magasinet, årets nytillskott, där man kunde visa hur reparationerna framskridit och tagit fram gamla handverktyg att titta på.

Utställning av saker som skänkts till hembygdsgården 2010

En del vagnar hade dragits fram ur vagnslidret och strax intill, under en baldakin, visade hembygdsgården upp föremål som skänkts till gården under året av gamla Väsbybor eller personer med anknytning till kommunen.

Så många samlades i ladugården för att se Hugo Sabels och Christer Wiklunds film om Väsby att luften nästan tog slut därinne, men som tur var fortsatte Hembygdsgårdens Dag en stund till och man kunde ta en påtår eller passa på att köpa sig något i mjölkkammaren.

Under hela eftermiddagen fanns Benny Johans kapell på plats och underhöll kaffegästerna med härlig musik.

Inga Lisa Gustafsson

Benny Johans Kapell

Svampvandring på Runsahalvön

4 september ordnade Naturskyddsföreningen och Hembygdsgården en gemensam vandring i Järvakilen på Runsahalvön.

Målsättningen var dels att plocka svamp, dels att titta närmare på den del av södra Runsahalvön som utgör den så kallade getingmidjan i Järvakilen och som är en del av Stockholmsregionens grönstruktur. Det är i denna del det nu finns planer att bygga Väsby sjöstad (läs mer i Hembygden nr 3 - 2010).

Vandringen leddes av Naturskyddsföreningens Niklas Johansson och Hembygdsgårdens Klas Lundkvist. Niklas bidrog med sina goda svamp- och naturkunskaper till ett och annat svampfynd.

Tillsammans resonerade vi om områdets kvaliteter och varför det inte bör byggas i området. Ett tiotal personer slöt upp i det fina höstvädret och blev förhoppningsvis mer kunniga om områdets stora kvaliteter både ur natur- och kulturlandskapsperspektiv.

Text och foto: Klas Lundkvist

Skördefest

Skördefest vid hembygdsgården var det den 12 september. Samtidigt firades också Kulturarvsdagen, som tidigare hette Kulturhusens dag och som tillkommit på Europarådets initiativ. 2010 års

Pia Haaga vid sitt bord

tema var inte något speciell typ av kulturbyggnad utan ”Kulturens vägar”. För att ha något att komma med i det sammanhanget, kan man ju tänka på att vägstuppen som leder fram till hembygdsgården heter Pukslagargatan, uppkallad efter Upplands Väsby's hittills mest kände invandrare, pukslagaren Antoin Zamore, som med sin familj bodde på Runby Nedra under åren 1786-1814 och vars historia aldrig upphör att fascinera. Bakom Zamos stuga finns också en betydligt äldre väg som i gamla dagar ledde ner mot ladbron.

Kultur betyder också odling och Väsby Trädgårdsförening hade en hel del odlade saker till försäljning på tunet. I stånden fanns äppel- och plommonchutney, sylt, geléer och kryddinläggningar, vitlöks- och morotspickles, smakportioner av olika slags potatis, rucola, squash, bönor, chiliplantor med frukter i vackra färger, äpplen i lösvikt, kantareller, pelargoner, trädgårdsprydnader i betong, lövkransar och kalebasser. Den som kände håg till höstplantering kunde köpa sig olika trädgårdsväxter eller plantor av benved, kastanj, tuja och en. Honung för höstens förkylningar fanns också till salu samt vackert sydda lapptäcken, väskor, kassar och grytappar.

Caféet hade öppett för sista gången och i ladugården kunde man passa på att förtidsrösta i de allmänna valen.

Inga Lisa Gustafsson

Skolbarn på besök

Under våren visades hembygdsgården för en skolklass från Runbyskolan och under hösten har två förskoleklasser från Odenslunda skola tagits emot. Barnen har visats runt i husen och får en uppfattning om hur livet på gården levdes för hundra år sedan. Det är populärt att provsitta vagnarna i vagnslidret (där man ibland letar efter ”motorn”) och som avslutning äta sin medhavda matsäck i ladugården.

Inga Lisa Gustafsson

Solig och blåsig Vikingalunk

Fritidsgården Smedby Lada utgjorde start och mål för årets Vikingalunk som var förlagd till Smedbyområdet. Söndagen den 3 oktober bjöd på vackert men något blåsig höstväder. De tjugotal deltagare som sökt sig till Friluftsförbundet och Hembygdsföreningens årliga vandring fick en skön och omväxlande promenad. Den mycket väl markerade slingan på knappa 5 km gick genom Smedbyparkens vackra barrskog, genom den gamla något igenväxta grusgropen, genom delar

Efter lunken smakar kaffet bra.

av Smedby bostadsområde och slutligen förbi vikingagården Gunnes gård.

Utöver naturupplevelsen fanns även ett tävlingsmoment med kluriga tipsfrågor för såväl barn som vuxna. Information om områdets historia förmedlades via de tiotal skyltar som hembygdsföreningen satt upp längs slingan. Bl a kunde deltagarna läsa om hålvägar, stensträngar, runstenar och vad gruset som tagits från grusåsen använts till.

När deltagarna kommit ungefär halvvägs fanns möjlighet att ta en paus i grusgropen där Friluftsförbundet serverade grillad korv och kaffe. Vid Smedby lada kunde deltagarna lämna in sina tipskuponger och avsluta vandringen med en kopp kaffe och kanelbulle. Flera valde att sitta en stund i solen med sin kaffekopp och byta några ord om dagens upplevelse.

Vanja Edwinson

Sommarcaféet 2010

Sommarcaféet har i år firat 10-årsjubileum, vilket säkert ingen av våra gäster har missat.

I år var starten senarelagd och sammanföll den 30 maj med växtmarknaden och dessutom med Mors dag. Benny-Johans musiker spelade och kommersen var snart igång. Både växter och fynd från Mjölkkammaren gick åt med fart.

Vädret har varit blandat, ömsom sol och ömsom hållregn, men det har inte hindrat gamla och nya kaffegäster att leta sig till caféet för en eftermiddagsfika.

Vi har varit ett 25-tal cafévärdar, som delat på ansvaret att alltid ha öppet och servera kaffe med nybakta bullar och kakor. Oftast har vi också haft tid att småprata med våra gäster, vilket vi tycker är extra roligt.

I mjölkkammaren har vi för femte året i rad sålt en del böcker och vackra ting, skänkta av våra medlemmar och andra "välgörare". Det ger ett välkommet tillskott i "hembygdskassan".

"Mitt i plåten" kallade vi årets utställning av gamla och nya plåtburkar i Mangårdsbyggnaden. Det blev många samtal kring vad burkarna använts till och många kände igen sin barndoms karamellburkar t.ex.

Vanligtvis avslutas sommarcaféet i anslutning till Hembygdsgårdens dag i augusti, men eftersom vi började senare hade vi bestämt att efter den dagen ha öppet på söndagarna fram till den 12 september då det hela avslutades med café och skördefest på tunet. Många hittade till Hembygdsgården också denna dag och avslutningsfikade i riktigt skapligt väder.

Hembygdsföreningen tackar för i år och önskar

gamla och nya cafégäster välkomna till 2011 års sommarcafé.

Barbro Kvist, caféansvarig

Stadsbyggnadsdagen 25 augusti - klimatklok och hållbar utveckling

25 augusti arrangerade Upplands Väsby kommun för tredje året i rad en Stadsbyggnadsdag. Dagen samlade över 200 deltagare: kommundjursmännen, planerare, konsulter, politiker, byggföretag och föreningar både från Upplands Väsby och från grannkommunerna. Från Hembygdssföreningen deltog Kjerstin Björkman, Roland Storm och Klas Lundkvist. Årets tema var klimatklok och hållbar samhällsutveckling.

Några axplock från dagen:

Dagens hölls samman av Göran Cars, professor i samhällsplanering vid KTH. Presentationerna och diskussionerna varvades på ett roligt sätt med mentometerfrågor till publiken.

Stadsarkitekt Per Lagheim, och miljöstrateg Eva Bergh redogjorde för planeringsläget i Upplands Väsby med inriktningen "Hållbar samhällsutveckling – mål och nuläge".

Eva Sjölin, chef för Plan- och bygghuset Lomma kommun, berättade om hur Lomma gamla hamn- och industriområde nu förvandlas till en modern, attraktiv stadsdel. Intressant att notera var hur man i Lomma valt att bevara spåren av de tidigare industrierna, speciellt eternitfabrikens huvudkontor trots de negativa associationer som finns till just den industrin.

Katarina Pelin, miljödirektör i Malmö, gav en mycket inspirerande redogörelse för hur Malmö arbetar med en rad nya sätt att tänka för en hållbar utveckling.

Troed Troedson, framtidsanalytiker Paradigm-mäklarna, försökte ringa in de olika värderingsförändringar som påverkar planeringen.

Karin Bradley, forskare i samhällsplanering KTH och Tekniska Universitetet i Berlin, gav en rad internationella exempel på hållbar utveckling i bl.a. mångkulturella samhällen.

Per Berg, professor i landskapsplanering vid Sveriges lantbruksuniversitet, tog upp det viktiga

samspelet mellan stad och land,

Anna Wersäll, näringspolitisk chef vid Stockholms Handelskammare, tog upp de ekonomiska aspekterna och underströk att en hållbar ekonomi är grunden för hållbar miljö.

Under dagen delades kommunens Byggnadspris för 2009-2010 ut. Priset gick till den nya simhallen "Väsby källa" för sina arkitektoniska kvaliteter. Byggnadsnämndens ordförande Lars Hansson framhöll i sin redogörelse även Hembygdsförenings roll för att ta hand om konstverket "Livets källa" från Carlslund och att det återuppfördes i det nya badet.

Sammantaget var det en inspirerande dag men med kanske ett något för välmatat program. Vi fick en bra uppdatering i aktuella planeringsfrågor. Under lunchen och pauserna (som var alldeles för få) gavs goda möjligheter till informella kontakter och samtal där det är bra att vi från Hembygdsföreningen är med.

Klas Lundkvist

Videoupptagningar av alla föredragen och ett mer utförligt referat av vad som sades under dagen finns på kommunens hemsida:

www.upplandsvasby.se/Toppmeny/Kommunen/Enheter/Stadsbyggnadskontoret klicka vidare på:

"Så kan Väsby utvecklas till ett klimat klokt och hållbart samhälle"

Curt-Einar Jinder berättar om sin nya bok.

Bibliotekets familjedag

Bibliotekets årliga festdag anordnades i år den 30 oktober och innehöll evenemang för både stora och små. Hembygdsföreningen var en av medarrangörerna och fick disponera en del av

foajén mot gymnasiet. Där visades tre gånger under dagen en film, där Erik Häll berättar om arbetet och lokalerna i Messingen, där han var anställd i femtio år.

Studiecirkeln, som pågått två terminer hade gjort en skärmbildsutställning om forntida kvinnor, vars liv de satt sig in i och man hade även ordnat ett bokbord med litteratur om runor och vikingatid.

För att ytterligare förstärka lokalhistorien berättade Curt-Einar Jinder om sin nya bok "Vilse med valan i vikingavärld". Boken handlar bl.a. om Ragnvald, omskriven på kyrkstenen i Ed, och hans mor Fastvi, Onäms dotter.

Biblioteket invigde också en speciell hylla i Väsbyrummet innehållande böcker av och om Väsby's mest kända författare, Carl Jonas Love Almqvist.

Inga Lisa Gustafsson

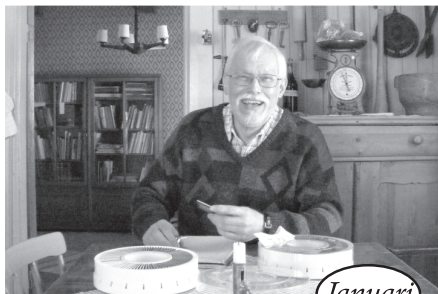
Almqvistaren

Tro icke att du stupade, min vän,
fast du har på näsat fallit.
Det blott ett ofall är som förefallit,
och du kan resa dig igen.
Om du i bataljen verkligen stupat hade,
som du mig sade,
så skulle nu som bäst du vara död,
och det allt samtal mellan oss förbjöd.
Var därför tillfreds; ty denna resan
det gällde intet vidare än näsan.

C J L Almqvist, ur Sesemana

Året runt i bilder

Januari

Kjell Ehrnholm ägnar sig åt fotoarkivet, sorterar, gallrar och lägger upp register.

Februari

Traditionell bokloppis i ladugården.

Maj

Full kommers på växtmarknaden. Kurt Frihammar i säljartagen. Foto Leif Welander.

Juni

Ny medborgare får medborgarbevis och flagga vid nationaldagsfirandet.

September

Ingrid Pettersson i sitt stånd med vackert sydda textilier vid skördefesten.

Oktober

Anna Löfqvist hade frågor till filmhjälten Erik Häll på bibliotekets familjedag

Mars

En avskedskram får Marianne Söderström av Kjerstin Björkman vid årsmötet.

April

Kurt Norlin slår upp en magasinlucka inför visningen på miljödagarna.

Juli

Sixten Edling och Edvard Österlund underhåller gästerna en cafédag.

Augusti

Gamla reklamaffischer från Optimus visas på Hembygdsgårdens dag. Foto: Leif Welanders.

November

På väg till hembygdsgården... Ett färgfoto hade gjort denna röd-lilafärgade larv större rättvisa.

December

Julpyntat i hembygdsgården.

Vårdträd hamlat

De cafégäster som tänkt ta en kopp kaffe i vårdträdets skugga möttes av vidstå-ende syn en dag i början av augusti. Den stora asken på gårdsplanen hade kapats och reste sig i kalt majestät ur avsågade grenar och kvistar.

Hamlingen var naturligtvis genomtänkt och utförd av fackfolk i samarbete med kommunen. Den är tänkt som en räddningsaktion för trädet, som är gammalt och så sent som 19 januari 2008 förlorade en av de större grenarna i en stormby. Tidigare hade man också stagat upp ett par grenar genom att slå en järnring runt om dem. Hamling kan utföras på de flesta lövträd. Syftet är att så snabbt som möjligt få fram nya grenar och löv-massa.

Några dagar senare sågades också de döda och sjuka träd som stod vid stenvallen mot Hagvägen ned och togs bort.

Inga Lisa Gustafsson

En av arboristerna sågar ner grenar från träden mot Hagvägen.

Vårdträdshamlingen klar, grenar och löv på marken.

Bra klätterstubbe kvar tyckte barnen på skördedagen.

Julrecept från forna tider

Att luta sillånga eller annan torr fisk

Till 3 liter sållad björkaska tages 33 centiliter ren, hvit kalk samt 12 liter sjövattnen, och deraf kokas en stark lut, som ställes till påföljande dag att klarna. Fisken sönderhugges då i cirka 35 centimeter långa bitar, hvilka nedlägges i ett tillräckligt stort träkärl, att fisken får plats att svälla, botten bör först beströs några centimeter tjockt med kalk. Sist dithålles den klara luten, som bör stå över fisken, hvarpå en botten och någon tyngd lägges, som håller den nere i luten. På detta sätt skall fisken ligga 4 å 5 dagar eller tills den börjar svälla. Då upptages den, lägges i friskt sjövattnen, som ömsas hvarannan dag i cirka 10 dagar, hvar- efter den kan kokas. På detta sätt lutad, blir fisken hvitare och förr färdig, än då en lägges i aska.

Wört-bröd

Wörten uppkokas att den blir stark och mustig. Emellertid göres en deg af 1½ liter ljum mjölk och fint, skrädt rågmjöl, samt några skedar god jäst. Då denna deg är väl uppjäst, lägges dertill mera mjöl samt 3 liter av den kokta wörten, som då måste var ljum, och arbetas väl tillsammans, hvarefter degen öfverhöljes. Då den nu för andra gången jäser, iknådas ¾ liter brun sirap, hvilken förut är kokad med kryddor (se sötsura limpor). Derefter bakas nu heraf limpor eller bullar, som stjelpas på kud- dar. Då bullarna hafva jäst tillräckligt, omstjelpas de och öfverstrykas hastigt med varm wört, samt insätts genast i ugnen, som man först måste pröfva med att inkasta en nypa mjöl, hvilket endast får blifva mörkbrunt. Bullarna får stå i ugnen nära en timme. Då de äro gräddade öfverstrykes de genast med uppkokt vatten, och läggas bredvid varann att svalna, samt öfvertäckas med en duk.

Hvita pepparkakor

Till ¼ hektogram siktadt socker tages 5 ägg- gular, 8 skedblad tjock, söt grädde, 6 skedblad skiradt smör, 1/8 hektogram renad pottaska, litet rifvet citronskal, en thesked stött kanel och så mycket hvetemjöl att deraf blir en tjock deg, hvilken utkaflas på ett mjöladt bord, samt utskäres i hvad faconger man behagar, hvarefter pepparka- korna sättas på plåtar och gräddas i ugnen.

Finare pepparkakor

Dagen innan pepparkakorna skola bakas, göres en lös deg af 33 centiliter brun sirap, 1 hektogram stött socker, 2 hektogram tvättadt, gott smör, en thesked pulvriserad pottaska, 5 äggulor, 5 sked- blad tjock, sur grädde, hvetemjöl och kryddor efter smak, stött ingefära, nejlikor, anis, eller fenkol och fint skurna pomeransskal. Då pepparkakorna skolas bakas, arbetas degen med mer mjöl, hvar- efter den utkaflas, och deraf utskäras pepparkakor i hvad faconger man behagar, hvilka sättas på smorda plåtar och gräddas i svag ugnsvärme.

Något att släcka törsten med:

Dricka av brun sirap

Till 75 liter vatten, hvilket först väl uppkokas, ta- ges ½ liter brun sirap, som tillika med 1 hektogram humle läges i vattnet att koka 2 timmar, samt spädes med friskt vatten i stället för det som inkokar, att alltid samma mått bibehålles. Derefter upphålles det att svalna, och då det är ljum ilägges 1½ liter god jäst, hvarefter drickat öfvertäckes. Nu får det stå tills det är nära utjäst och börjar lägga sig, då fyller det på ankare med både jäst och humle, samt sprundas genast. Då det nu stått i 8 dagar, tappas det på buteljer, hvilka korkas väl och läggas i kallare.

Om man, då jäsningen nästan har upphört, silar drickat och genast tappar det på buteljer, så bor- nerar drickat bättre när man begagnar det, men det blir ej så klart som då det har legat på ankare några dagar. Detta dricka är mycket godt, surnar ej så hastigt, och kan användas såsom annat dricka.

Det ovanstående är några recept, som tagits ur boken ”Oumbärlig rådgifvare för hvarje hem” – en lättfattlig handbok för hvarje husmoder att rådfråga, utgiven 1889. Författaren, fru Laura G. Fr. . . synes ha kunskaper i de mest skilda ämnen, från hur man bäst tvättar vita fjädrar till hur man tillreder bröstsaft och får bukt med ohyra. Den oumbärliga rådgifvaren innehåller också en fullständig kokbok med recept på de mesta från griljerade kalffötter och perlgrynsvälling till hummerpulver och brynta rovor. Vi får säkert an- ledning att återkomma – en oumbärlig rådgifvare finns alltid bruk för.

Inga Lisa Gustafsson

Hammarby socken anno 1853

1853 fanns det en redbar tjänsteman på Stockholms läns Lantmäterikontor, som skrev en beskrivning över Hammarby socken uti Vallentuna härad. Hans namn var P B Hegardz och han bodde på "Wermdös Fagerdala". Tack vare honom kan jag här återberätta en del av vad han skrev.

Socknens allmänna beskrivning

Hammarby socken ligger uti norr, 2 5/8 mil från Stockholm och gränsar i norr till Norrsunda socken inom Erlinghundra härad. Sjön Fysingen intränger med en lång, smal vik inuti socknen och gränsar till Skånåla socken inom Semminghundra härad. I öster ligger Wallentuna socken, sydost till Fresta socken. I sydväst och väster finns Eds socken inom Sollentuna härad samt Oxundasjön.

Hammarby socken utgöres, förutom av fyra små holmar i sjön Fysingen, av fastland med en areal av 4 805 tunnland och 29 kappland. Häri inräknas sjöar, mossar, bäckar, vägar, holmar och samfällda platser.

Igenom Hammarby socken går stora landsvägen mellan Stockholm och Uppsala i nästan rät sträckning från söder till norr eller från Ed intill kyrkan. Sen nära sjön Fysingens södra strand och vidare nära västra stranden mot Norrsunda.

Utmed denna väg går den år 1853 inrättade elektriska telegraflinjen mellan Stockholm-Uppsala, som nästan följer landsvägen med små avvikelser.

En annan väg går på socknens östra sida till Skånåhälla. En tredje går sydligare till socknens skolhus vidare mot Fresta.

Socknens utseende

Jordmånen å såväl inägor som utmark är mycket sandblandad, eftersom en stor sandås stryker med smärre utgreningar igenom socknen uppåt Uppland kommande från Brunkeberg i Stockholm.

Socknen är f.ö. omväxlande med slätter och bergkullar.

I socknen finns en del större egendomar. Thorsåker eller Tjuråker ligger vid Fysingens östra strand och är ett 4 och 3/4 mantal berustat säteri. Säteriet tillhörde släkten Sparre från 1629.

Därefter var ägaren Billingsköld, ägdes 1740 av greven Gyllenborg, 1772 av Lyberker och senare Stenhoff. Under hans tid arrenderades säteriet av J J Ankarström och övertogs sedan av brodern Löwenström.

Ägarna har sedan varit många: Gripenvald, landshövdingen Törne på 1820-talet. Han förbättrade egendomen betydligt. Sen kom friherre Löven, Lundgren och 1849 Lake.

På egendomen Thorsåker har man under de senaste åren gjort försök med brännvinsbränning. Ett större bränneri, som drivits med ångkraft, har anlagts. Tyvärr saknar gården skogstillgångar och sådespriset har varit tämligen högt. Företaget har därmed misslyckats. Efter två förlustår har verksamheten lagts ned.

En andra större egendom är Wäsby vid socknens västra gräns. Den omfattar 2 mantal frälse säteri och innehas sedan slutet av 1600-talet av släkten de Geer. För närvarande äger excellensen Greve de Geer till Löfsta bruk i Uppsala län egendomen, som utgör byggnader av sten samt trädgård.

Näringar

Åkerbruk och boskapsskötsel är icke blott huvudnäringar utan också de enda som finns inom socknen. Dålig ängsmark och buskbevuxna betestrakter har såväl på herrgårdar som på smärre hemman blivit plöjda till givande timotejland. En gynnande omständighet är att de flesta gårdarna ligga enstaka och att laga skifte är genomfört.

Avkastningen av jorden har därför ökat betydligt under de sista 25 åren genom odling av icke allenast säd och potatis. Även foderväxter förekommer rikligt.

Skogsmarksarealen är relativt obetydlig. Den brukas till betesmark. Eftersom sandåsen stryker genom hela socknen så består skogs- och betesmarken av skarp sandmo.

Tvåskiftes-sädesbruket med halva åkern i träda medan den andra delen bär säd är allmänt förekommande. Vid den mindre lägenheten Pickhus förekommer ett treskiftesbruk och vid det lilla komministerbostället ett försök till fyraskiftesbruk

eller ¼ höstsäd, ¼ potatis och klöver, ¼ korn och havre samt ¼ träda och gödsling.

Råg är allmänaste säden, därefter havre, korn, vete och ärter. Rågen går bäst och ger omkr.

6-9:e kornet.

Gynnsamma år ger havren mera men ofta mindre. Vete, korn, ärter kan ge större äring än råg, men jorden i socknen är föga tjärlig för vete och korn.

Tyvär har potatissjukan minskat odlingen av denna jordfrukt. Annars är den sandblandade jordmånen passande. Rovor och kålrötter odlas bara till husbehov. Hampa, lin och humle odlas inte.

Några mineraliska gödningsämnen begagnas inte. Man nyttjar i stort torv och spillning från stall och ladugårdar.

Av spannmål kan socknen under vanliga år kunna sälja omkring 1.500 tunnor och av potatis omkring 600 tunnor.

Redskap och boskap

Under trädesåret bearbetas jorden så snart tjälen gått ur med så kallad trädstock eller årder. På herrgårdarna användes plog och i juli månad trädstock.

Vid såning brukas pinnharv och klösharv. Vår-sädesjorden köres om hösten med trädstock eller plog. Om våren sås i öppen färra eller efter förutgången sladdning. För myllning begagnas pinnharv, klösharv och ibland nedkörning med årder.

Tröskverk finns endast vid de större gårdarna. På ett och annat ställe brukas flyttbart tröskverk. Mot viss avgäld kan andra nyttja verket. Den med lie avskruva säden bindes i mindre kärvar och skyles till torkning på åkern.

Försiktiga brukare träder kärvarna på i marken nedstötta tillyxade störor s.k. snesar. Eftersom lador icke brukas på ägorna, hemförs all gröda till förvaring på gårdarna.

Ängsmarken lämnar stundom otillräcklig avkastning. Mängden foder erhålles med omkring fyra lass på tunnlandet.

Ängsvattning förekommer aldrig i socknen. Om de naturliga ängarna ger förminskad avkastning,

pläga de plöjas och förvandlas till timotejvall. Hästarna är inte av bestämd ras. De kommer dels från Norrland, dels från Skåne och Östergötland. Dels är de hemfödingar, små och klena, men lättfotade Upplandshästar. Under de senaste åren har hästpriserna varit så höga att många fött upp hästar och förbättrat rasen. På Steninge har man en skvadronhingst, som funnits tillgänglig.

Hornboskapen har i allmänhet inköpts på marknader. Till utfordring användes utom hö och halm även drank när ångbryggeriet vid Thorsåker är i gång.

Oxar har köpts på marknader i Örebro och Västerås och andra marknader i Småland och Västergötland. De som uppfödas inom socknen blir vanligen små men pigga.

Fåraveln och svinaveln är som överallt i Uppland.

Grädd, mjölk och kalvar avsätts till Stockholm för omkring 8.000 Riksdaler riksgäld årligen.

Folk

Folkmängden inom socknen är 489 personer och utgöres av följande:

Husbönder 23, söner och drängar 63, hantverkare och arbetare 3, torpare och arbetskarlar 34, vilka utgör 123.

Hustrur och änkor 51, döttrar och pigor 92, vilka utgör 143.

Backstugusittare män 15, dito kvinnor 24, dragoner 2, båtsmän 3, vilka utgör 44.

Minderåriga gossar 88, dito flickor 91, vilka utgör 179.

Hammarby sockens folkmängd:

År 1750	385 inv.
1770	331 ”
1790	389 ”
1800	359 ”
1840	522 ”

Tjänstemän inom socknen:

Häradshövdingen C L Molin
Komminister J G Lohman
Läkare med. doktor Caspersson
Skolläraren E Malmstedt
Ogelnisten (?) N Gillberg

Redigerat av Allan Andersson

Ur en gammal almanacka

Införskaffade en almanacka från 1930 i avsikt att ge bort den, men fastnade genast i de många olika uppgifter man kunde få fram.

Som sig bör, inleddes almanackan med konungahuset. Sveriges konung 1930 är Gustav V, född 1858 och uppstigen på tronen 1907. Drottning är Victoria, förmäld 1881 (med konungen, får man förmoda). Därefter räknas barn och andra kungligheter upp. Efter detta kommer tideräkningen och Sveriges gemensamma borgerliga tid och därpå följer själva almanackan, inledd med orden ”Giv o Jesu, fröjd och lycka!”

Almanackan visar solens och månens upp- och nedgång, beräknade för deras medelpunkt, när fullmåne och nymåne inträffar m.m. Sön- och helgdagar är utmärkta med en stjärna och för varje dag är det bara en namnsdag angiven. (I dagens almanackor finns för det mesta två). Om namnen är kungliga, skrivs de med extra stora versaler och i något mindre format om det bara handlar om de kungligas fjärde namn e.d.

Därefter kan man läsa om hur beräkning av solens upp- och nedgång går till, polhöjd och tidskillnad från Stockholm. Beträffande planeternas gång 1930 kan man lära sig att Uranus under året befinner sig i Fiskarnas stjärnbild och att Venus är morgonstjärna till den 6 februari, därefter aftonstjärna till 22 november och därpå åter morgonstjärna till årets slut. Man har också mörkelser, två i solen och två i månen.

Statistiska uppgifter följer sedan; vi har 25 län, 113 städer och 12 stift. Riksdagsmännen är 150 i första kammaren och 230 i andra. Folkmängden i riket är 6.105.190 och Stockholm 474.094. Kreatursräkning (1927) uppger antalet hästar i Sverige till 615.000, oxar 20.000, tjurar 28.000, kor 1.865.000 o.s.v.

Det finns uppgifter på antalet segelfartyg i riket, landskommunernas inkomster och antalet postsparbankskontor.

Sidorna 22-29 handlar om ”Kräftsjukdomarna och deras bekämpande” och sidorna 30-33 handlar om ”Det fäderneärvda.” Sedan kommer 1930 års marknader, månad för månad, ort för ort – räknar man ihop dem så blir det 273 stycken från Lund i söder till Jokkmokk i norr.

I ”Postunderättelser” kan man göra sig underkunnig om att brevportot (20gr) är 10 öre och att det kostar 60 öre att skicka ett paket på högst 1 kg. Postförsändelser inom Norden (20gr) kostar 15 öre och till övriga utlandet 25 öre. Å postförsändelsen måste adressatens namn och adress angivas så tydligt och fullständigt som möjligt.

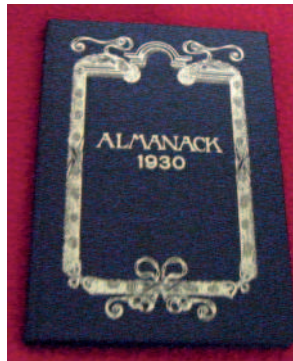
Utom namnet och postadressen bör sålunda angivas titel eller yrke, förnamn samt hemvist (by, gård eller i stad gata, husnummer och våning). Med post få icke försändas eldfarliga oljor, explosiva, lättantändliga eller eljest farliga ämnen. I inrikes paket få icke sändas spritdrycker. Döljer någon brev eller skriftligt meddelande i korsband böte han 5 kr.

Upplysningarna i almanackan avslutas med en tabell över värnpliktiga, som utvisar vilka årsklasser de värnpliktiga 1930 i regel hör till samt när värnplikten upphör för årsklassen, vilka som tillhör beväringens klass A och B samt vilka årsklasser som tillhör landstormen.

Egna noteringar finns det plats för längst bak. Som jag minns det skrev man nogsnamt i vilket datum potatisen kom i jorden och när den togs upp och hur många liter lingon som plockades det året, om det var storm och när älgjakten skulle börja.

Ja, vad allt kunde man inte lära sig av en almanacka för 80 år sedan. Enligt Kungl. Maj:ts nådiga brev till Kungl. Vetenskapsakademien av den 24 februari 1924 skulle de små almanackorna försäljas häftade och skurna för 25 öre stycket, ett ganska facilt pris för en sådan nyttigt liten bok.

Inga Lisa Gustafsson

En debut

Hösten 1932 flyttade vår familj från Dyvinge gård i Hammarby socken till Stockholm. Vi flyttade in i en helt ny lägenhet i Fredhäll. Den nya stadsdelen på yttre Kungsholmen var under full utbyggnad vid den här tiden.

Året därpå, när jag var sex år, fick jag ett dragspel av mina föräldrar. Det var ett svart, tvåradigt dragspel av märket Barcarole, tillverkat i Tyskland.

Jag övade flitigt med att ”ta ut” melodier som jag tyckte om och hört spelas i radion. Så småningom blev det så pass mycket bevänt med mitt spelande, så att folk i min närmaste, och för övrigt mycket fördragsamma, omgivning rent av kunde börja uppfatta och definiera vilken melodi som jag tragglade fram på mitt handklaver.

Hösten 1934 började jag min skolgång i Kullskolan som ligger på en höjd intill Kristinebergs malmgård. När det lackade mot jul, några dagar före jullovets början, så skulle vi anordna en julfest i vårt klassrum. En tid före detta evenemang ställde vår lärarinna Sara Ljunggren frågan om det fanns några av oss barn, som frivilligt ville medverka och sjunga julsånger under festen. Flickorna var väldigt ivriga att få sjunga, men bland grabbarna var intresset påfallande dåligt, när det gällde medverkan med sång i festprogrammet.

I ett anfall av barnsligt övermod räckte jag då upp handen och sa: ”Jag kan spela en bit på mitt dragspel.” Fröken Ljunggren log glatt överraskad av mitt visade spontana intresse och tyckte: ”Det

där lät ju väldigt bra.”

Så kom dagen då den stora julfesten genomfördes i vårt klassrum. Detta var vackert dekorerat med en julkrubba på ett bord och roliga tomtenisar och vackra julänglar tecknade med färgkritor på svarta tavlan. Många föräldrar hade hörsammat inbjudan till festen, så det var helt fullsatt när programmet tog sin början.

Flera av flickorna sjöng vackra julvisor om juleljus, tomtar, änglar och det lilla Jesusbarnet, allt till fröken Ljunggrens ackompanjemang på tramporgel. Så kom min tur att framträda. ”Nu ska Lars Erik spela en vacker visa på sitt handklaver,” sade fröken och gjorde ett tecken åt mig att stiga fram, för att med mitt dragspel ytterligare förhöja den frid- och fröjdefulla julstämningen som rådde.

Jag lade axelremmen till rätta, satte tummen i tumlädret, drog in luft i bälgen och startade upp mitt melodiska bidrag som var inget mindre än ”Kväsarvalsen,” som jag lärt av morfar. Jag var för upptagen av mitt musicerande för att uppfatta de överraskat ängsliga anletsdragen hos min snälla lärarinna. När jag väl avslutat min låt, så blev jag livligt applåderad av klasskamraterna och den glada, roade föräldraförsamlingen.

Detta var mitt unga livs första framträdande med instrumentalmusik för sittande publik. Det skulle med tiden komma att följas av åtskilligt flera.

Lars Erik Jansson

Jultävling

Nu ska vi gå ut och vandra

Det var länge sedan vi hade någon vandring i Hembygden, men nu är det dags att knyta kängsnörena och ge sig ut på en frågetur i kända omgivningar igen. När ni har listat ut vilka ställen vi har passerat, styr ni stegen till brevlådan och sänder in svaret till ”Decembervandringen”, Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby, senast den 15 december. Glöm inte namn och adress!

Startskottet går i uppforsbacke (eller bär det utför?) där ett ståtligt hus ligger. När det byggdes 1905 var det Väsby's resligaste byggnad. I bottenvåningen har det funnits diversehandel, järnaffär, livsmedelsaffärer, gardinaffär, fastighetsfirma, begravningsbyrå m.m.

Vad heter huset?

Vi går vidare en liten bit och hamnar vid en modernare byggnad, invigd i april 1962. Då inrymdes bl.a. en bank, ett bageri- och konditori, en barservering och en kiosk i husets markplan.

Vilken byggnad avses?

Nu har vi inte långt kvar till ”stadsparken” där det ligger ett gult hus, omgivet av susande träd och vackra planteringar. Huset är byggt av Anton Tamm någon gång mellan 1905-1910. Det har varit bostad för direktörerna vid Optimus. Nu finns bl.a. ett bildningsförbund här.

Vilket namn har fastigheten?

Efter att ha vilat på parksofforna en stund fortsätter vi mot en näraliggande byggnad, färdigställd 1975, där arkitekten inspirerats av 5000-årig sumerisk byggnadskonst från Mesopotamien. Ett mur-omgärdat litet torg finns där.

Vilken byggnad är det frågan om?

Vi skyndar vidare. Omgivna av trafiken med fordon av alla slag, bilar, bussar och tåg, betraktar vi vårt vandringsmål, ett hus byggt 1907. Det inrymmer idag en restaurang med uteservering och en kiosk, men dess ursprungliga ändamål var ett helt annat.

Vilket hus avses?

En avstickare till ett forntida färdstråk för oss till ett runblock med innehållsrik text, som talar om Ingemar, Ingrid, Dan och Banke, som bodde i Runby och ”ägde där gård”.

Vad kallas runstenen?

Vi vänder på klacken och hamnar utanför ett litet hus vid den gamla landsvägen mot Rotebro. Här bodde krigskommissarie Almqvist med sin andra hustru efter att Antuna gått ur släkten 1843.

Vad heter gården?

Nu får vi ta det långa benet före om vi ska hinna till vårt sista vandringsmål, som är en statarkasern norr om Torsåker på gränsen till Skånela socken. Den är uppförd under 1800-talets senare hälft. Om vi är trötta kan vi ta bussen tillbaka till centrum. Busshållplatsen och huset har samma namn.

Vilket?

Sätt nu fart mot postlådan. Priser väntar!

Från oss
alla ...

... till er
alla

Kerstin Björkman

Klas Lundkvist

Inger Nyström

Barbro Kvist

Vanja Edvinson

Susanne Bergman

Barbro Fredriksson

Roland Storm

Elisabeth Cederlöf

Gun Britt Welander

Gunilla André

Bo Torpare

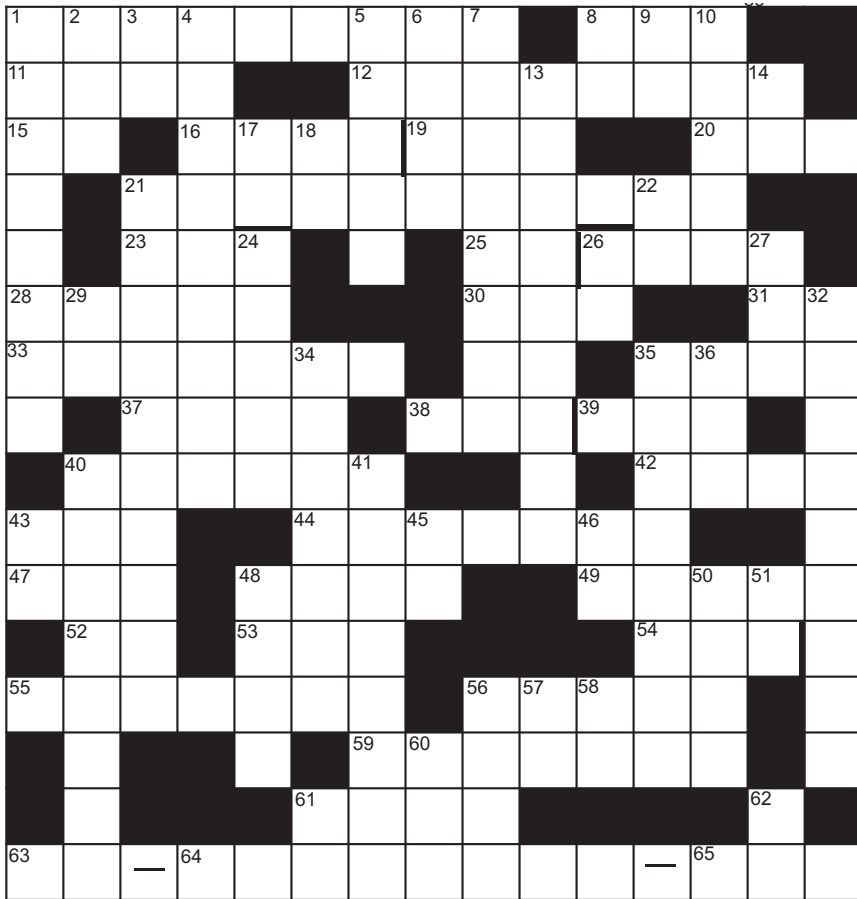

En ledig
plats
åt dig

GOD JUL

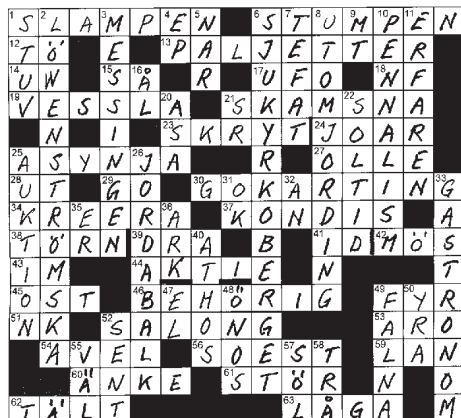
Korsord 4-2010

Konstruktör: Lennart Hedlund.

Lösningen insändes senast den 15 december till: Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby. Märk kuvertet ”KORSORD”

Lösning till korsord 3-2010

Vågrätt

1. Märta Helena Reenstierna, känd som
8. Där finns vårt soldattorp
11. Bo-85-generalen
12. Är ej nedskrivet
15. Ej fast
16. Kelt
19. Filmkänslighet
20. Skälvde
21. Rickard Erikssons tid, butiksfastighet
23. Varje
25. Kraft
26. Flod
28. Nordanstigsort
30. Bönfaller
31. Är singel
33. Har kanske tjuren
35. Med Lufsen
37. Infördes den 1.1 1999
38. Djurpark
39. Loppa
40. Guldmakeri
42. Står ibland i backen
43. Högskola
44. Åtgärd
47. Kort flunsa
48. Begripa
49. Obildad
52. Amperetimme
53. Södermans orkester, populärt band i Parken på sin tid
54. Redskap
55. Ettårig
56. Vapen och släkt
59. Mer än dubbelt
61. Rubrikernas företag under en lång tid
63. Juniper
64. Harmonisk
65. Högtid

Lodrätt

1. Tidigare charkuterist i Väsby
2. Gammalt bilmärke
3. Väderstreck
4. Fanns tidigare ett på nuv. Bryggerivägen
5. Finns en och annan person
6. Ovanlig
7. Ort i Essunga
8. Kopplas ihop med fasa
9. Iridium
10. Kärva
13. Godis
14. Blidväder
17. I riktning mot
18. Erbium
21. Ledde utredningen av Hammarby-mordet
22. Är inte var mans
24. Biflod till Sarthe
26. Babylonisk stad
27. Används vid lödning
29. Borg i Stockholm
32. Nu under byggnad i Väsby
34. Avser normen
35. Fåhund
36. Träd och fisk
40. Världshav
41. Involverad
43. Grundades 1899
45. Saligare än att taga
46. Informationsspridning
48. Mångas mål
50. Gömt
51. Kan man gå
56. Puckeloxe
57. Adelsmärke
58. Tidigare betyg
60. Stridsflyg
62. Genast

Vinnare: Korsord 3-2010

Henrik Nilsson

Jenny Westerberg

Kerstin Hammarin

Från den gamla goda tiden

För åtskilliga år sedan fanns det en stins på Väsby station, som var tämligen döv. En dag kom en gumma till biljettluckan och ville låna nyckeln till wc.

-Växjö, sa stinsen, det blir sextiosju och femtio.

-Är det så dyrt, så går jag hellre upp i Runby hage, sa gumman.

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 19421 Upplands Väsby
Hembygdsgårdens adress:
Hagvägen 2/Pukslagargatan

HYR LOKAL MED ATMOSFÄR!

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runbys LADUGÅRD till konferenser, årsmöten, kurser, fester, dop, minnesstunder.

Hyresansvarig ska vara lägst 30 år

LADUGÅRDEN är en handikappvänlig lokal med plats för max 50 personer. Tillgång till kök med utrustning för enklare tillagning av förtäring.

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt avstånd från pendeltågstationen i Upplands Väsby. Det finns en stor bilparkering i anslutning till pendeltågen och närhet till Ladugården. Buss 562 från pendeltågsstationens västra sida (Runbysidan) med hållplats 150 meter från Ladugården.

Uthyrningsvärdinnor:

Ingegerd Peterson 08 - 590 347 76

Siv Rydén 08 - 590 333 46

Telefontid mån-fre 9.00 - 16.00

Foto: Leif Welander

Upplands Väsby Hembygdsförening

Box 40 194 21 Upplands Väsby

ANSÖKAN OM MEDLEMSSKAP

Datum

SÖKANDE

Förnamn	Efternamn	Född år
Adress		
Postnummer	Postadress	
Telefon	Mobil	
E-mailadress		

MEDSÖKANDE (ev)

Förnamn	Efternamn (om annat än ovanstående)	Född år
---------	-------------------------------------	---------

YRKESERFARENHET/ INTRESSEN

Främst sådant som du bedömer kan vara av intresse inom föreningens verksamhetsområdet.	
--	--

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Plusgirokonto 29 81 91-8
Årsavgift 125:-

STYRELSE 2009-2010

	Telefon
Kjerstin Björkman, ordförande	590 320 82
Klas Lundkvist, vice ordförande	590 936 81
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Barbro Kvist, ledamot	590 917 21
Vanja Edwinson ledamot	590 344 66
Susanne Bergman ledamot	590 858 84

ERSÄTTARE

Barbro Fredriksson	590 339 86
Bo Torpare	590 894 44
Gunilla André	590 338 34
Gun-Britt Welander	590 843 19
Roland Storm	590 763 64
Elisabeth Cederlöf	590 318 26

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42

REVISORER ORDINARIE

Lars Eklund
Göran Sandberg

ERSÄTTARE

Eva Michal
Anette Ehrnholm

UTHYRNING AV LADUGÅRDEN

Ingegerd Peterson	590 347 76
Siv Rydén	590 333 46

Valberedning

Anna-Liisa Bergman, Ove Jansson, Leif Welander
Sammankallande A-L Bergman, tfn 070-469 92 71

www.upplandsvasbyhembygdsforening.se